

הַלְבוּת שִׁפְתַּי סִימָן שְׁמָה

ביאורים ומוספים

סִימָן שְׁמָה

דִּין אַרְבַּע רְשִׁוֹת בְּשִׁפְתַּי

[משנ"ב ס"ק א]

"כְּמִלְּךָ" הַקְּתוּב בַּתּוֹרָה⁽¹⁾.

1 ומצינו עוד פירושים בלשון 'כרמלית': א. רש"י (שבת ג, ב) פירש שהוא לשון יערו וכרמלו, ודהיינו שאינו מקום הילוך לרבים, וגם אינו עשוי לתשמיש רשות היחיד. ב. הרמב"ם (פיה"מ שבת פ"א מ"א) פירש שהוא מלשון 'כארמלית', והיינו אלמנה, שאינה בתולה ולא בעולת בעל, וכעין זה כתב הר"ן (שם ו, א בדפי הרי"ף).

[משנ"ב ס"ק ג]

1 ויקהאי גִּוְנָא אֵיתָא גַּם-כֵּן בְּמִלְחָמוֹת לְחֻלְקָא בְּעִנְיָן זֶה, דְּמַחֲצוּת עֲבוֹתָא⁽²⁾.

2 והיינו מחיצות חזקות (רמב"ן מלחמות ה' שבת ב, ב בדפי הרי"ף).

[משנ"ב ס"ק ש]

1 ואם לאו אין מִצְטָרֵף⁽³⁾.

3 והחזו"א כתב (או"ח סי' סח ס"ק כג), שלהלכה נראה ששיטת רוב הפוסקים שעובי המחיצות מצטרף לשיעור ד' על ד' טפחים, וראה שם שתמה על המשנ"ב.

[משנ"ב ס"ק ש]

1 לְכָלֵי עֲלָמָא לֹא נִקְרָא רְשִׁוֹת-הַיְחִיד כְּלִימָן שְׁאִין בְּחֻלְוָא אַרְבַּעָה עַל אַרְבַּעָה⁽⁴⁾.

4 ובטעם הדבר שהחלל אינו נחשב רשות היחיד מדין חורי רשות היחיד (כדלהלן בשו"ע ס"ד), אף שהוא חור של ראש הכותל שנחשב לרשות היחיד, פירש החזו"א (או"ח סי' סב ס"ק יב-יג) בשני אופנים:

א. מה שראש הכותל נחשב רשות היחיד הוא רק משום שיכול להניח עליו דף רחב ולהשתמש על גבו, והרי כששתמש בו בצורה זו אינו יכול להשתמש בתוכו, ולכן אי אפשר להחשיב את המקום שתוך המחיצות לחור של ראש הכותל, כיון שאינו נטפל אליו. [אמנם, פירוש זה מתיישב רק אם נפרש שהטעם שראש הכותל הוא רשות היחיד משום שראוי להניח עליו דף רחב ולהשתמש שם, וכדלהלן].

ב. שדין חורי רשות היחיד הנטפלים לרשות היחיד נאמר רק כשעיקר השימוש הוא ברשות היחיד עצמה כגון חורים שבכותלי הבית, שאו החורים נטפלים לרשות היחיד, אבל כאן יתכן שהשימוש בחלל שבין הכתלים נחשב לשימוש עיקרי יותר ממה שמשתמשים על גבי הכותל, ובאופן זה אין העיקר טפל לעראי.

ובאופן שעובי המחיצות הוא יותר משטח החלל, נחשב המקום שעל גבן לרשות היחיד גמורה אפילו בלא הטעם שיכול להניח עליו דף ולהשתמש, ואפילו אם המחיצות חלשות עד שאי אפשר להניח עליהן דף. וכן באופן זה יחשב החלל שבין המחיצות לחורי רשות היחיד לשני הפירושים, לפי הפירוש הראשון שראש הכותל נחשב רשות היחיד רק משום שיכול להניח עליו דף רחב ולהשתמש על גבו, וכששתמש בו בצורה זו אינו יכול להשתמש בתוכו, כאן הרי אפשר להשתמש בחורים בזמן ששתמש בעובי המחיצות, וכן לפי הפירוש השני שהחורים הם עיקר השימוש ואינם בטלים לשימוש שעל גבו, באופן שהעומד מרובה הרי עיקר השימוש הוא למעלה, והחלל שתוך המחיצות טפל למה שעליהן ולכן נחשב לחורי רשות היחיד.

[משנ"ב ס"ק ד]

1 וכן תריץ וכי⁽⁵⁾.

5 והוא הדין אם החריץ אינו עמוק עשרה, ויש סביבו חוליה (גדר סביב הבור) שמשלימה אותו לעשרה, כתב לקמן (סי' שנד ס"ק ה וסי' שסב ס"ק יא) שהוא רשות היחיד, כיון שגובה החוליה מצטרף אל החריץ, ויש כאן מחיצה עשרה.

אמנם היינו דוקא בחלל החריץ, אבל על גבי החוליה עצמה, הביא החזו"א (או"ח סי' סב ס"ק יג, וסי' צו ס"ק כא) מחלוקת ראשונים אם נחשב לרשות היחיד. שדעת התוס' (שבת צט, ב ד"ה לאחריים) שאין מקום נעשה רשות היחיד אלא אם כן הוא מובדל בגובהו עשרה טפחים מרשות הרבים, ולכך המקום שעל גבי החוליה אינו נחשב רה"י, ודעת הרשב"א והריטב"א (עירובין עח, א) שאם החוליה גבוהה מהרשות הרבים שסביבה ג' טפחים, הריהו רשות היחיד.

ולענין הלכה, בשו"ע לקמן (סי' שסא ס"א) ובביאור הגר"א (שם) משמע שההלכה כהרשב"א והריטב"א. אמנם, בפמ"ג (סי' שנד משב"ז ס"ק ב) מבואר שפסק כתוס'.

ובאופן שהחוליה אינה גבוהה ג' טפחים מקרקע רשות הרבים שסביבה, כתב בשו"ע לקמן (סי' שנד ס"ק א) שלכל השיטות נחשב המקום שעל גבה לרשות הרבים.

[משנ"ב ס"ק ה]

1 אם מתלקט עֲשָׂרָה טַפְחִים בְּגִבָּה מִתּוֹךְ שְׁפוּעַ אַרְבַּע אַמּוֹת, הָיָי קְאֵלּוּ זְקוּף בְּלֹא⁽⁶⁾.

6 את שיפוע הדי' אמות אפשר למדוד בשני אופנים: א. שמודד באורך שיפוע התל, ואחר שהגיע לדי' אמות רואה אם הגביה י' טפחים מהקרקע. ב. שמודד ד' אמות בקו אוירי ישר מעל התל, ורואה אם במקום שנסתיימו הדי' אמות יש גובה י' טפחים. ובאופן זה יהא בשיפוע התל יותר מדי' אמות. ונמצא, שאם ננקוט שמודדים את השיפוע עצמו, צריך שיפוע יותר חד כדי שבמקום שמסתיימות הדי' אמות של השיפוע יהא גובה התל י' טפחים, ואם מודדים בקו אוירי מספיק שיפוע פחות חד.

ומצינו בזה מחלוקת הפוסקים, שדעת הריטב"א והגאון יעקב (עירובין יט, ב) שמודדים בשיפוע התל, וכן משמע מלשון השו"ע לקמן (סי' שצט ס"ד), וכן דעת השו"ת מהרלב"ח (סי' יט) [והוכיח כן מרש"י]. וכן משמע בדברי המשנ"ב לקמן (סי' שסג ס"ק קנד בשו"ע צ"ע שם ס"ק קו, ומשנ"ב סי' שסה ס"ק כד). אמנם המרכבת המשנה (מהדורות) דייק מדברי הרמב"ם (פי"ד מהל' שבת ה"ז) שמודדין בקו אוירי, וכן כתב האור שמח (פי"ז מהל' שבת ה"ד) בביאור דעת הירושלמי, וכן דעת הרא"ה זכות שהובא בשו"ת מהרלב"ח (שם). וכן דעת החזו"א (כלאים סי' יב ס"ק כג ד"ה במה שכתב).

[משנ"ב ס"ק ש]

1 וְהָיָי הוּא רְשִׁוֹת-הַיְחִיד בְּמִקּוֹם גְּבִיחָא⁽⁷⁾.

7 בגדר מחיצת תל מפני מה היא נחשבת למחיצה, מצינו מחלוקת האחרונים: א. דעת השערי ציון (סי' ד), שמחיצת התל היא המקום הישר שמאחורי השיפוע, והיינו שרואים את האלכסון כאילו אינו. [אמנם החזו"א (סי' ח ס"ק א) כתב שדעת האחרונים דלא כשערי ציון, וכן מבואר במשנ"ב לקמן (סי' שסג ס"ק קיח) בשם האחרונים שנשר מבטל מחיצתו. ב. דעת הגר"ח סלוביצ'יק (על הרמב"ם, סוכה פ"ד הי"א ד"ה אכן), שמחיצת התל היא כעין מדרגות המתלקטות מכל התל יחד מכל מקום ומקום מקצת הגובה שבו. וביאר שם, שבדין מחיצת רשות היחיד התחוש שאפשר לצרף את המחיצה מהרבה מקומות. ג. דעת החזו"א (או"ח סי' קח ס"ק ט), שכל פני התל נחשב

הלכות שבת סימן שמה

שמה דין ארבע רשיות בשבת, ובו י"ט סעיפים :

א כתיבא שבת ר
ב שם בברוקא
ג בכתוב דומי ג שם
ד כתיבא ונששא
ד ט

א ארבע רשיות לשבת: רשות-הנחיד, ורשות-הרבים, פרמלית (פרוש, א) נח מל, לא לח ולא יבש אלא בינוני, הכי נמי לא רשות-הנחיד לפי שאין לו מחיצות, ולא רשות-הרבים, שאינו דומה לרגלי-מדבר, דלאו להלוקא דרבים עבידא, רש"י, ומקום-פטור: ב באיזהו רשות-הנחיד, מקום (ב) המקנה מחיצות גבוהות עשרה טפחים (ג) ויש בו (ה) ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, (ד) וכן תריץ עמק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה, וכן תל (ה) גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה: ה הגה יש אומרים דבעינן באלו ארבעה על ארבעה (ו) הן ואלכסונו, וכמו שיתבאר לקמן סימן ששט (ה"א) פ"ק דשבת וחוסי' עירובין דף (א): ג (ז) בתלים המקיפים רשות-הנחיד, על גביהם רשות-הנחיד (ח) אפלו אינם רחבים ארבעה: ד (ט) יחורים שבכתלי רשות-הנחיד (ט) שקלפי רשות-הנחיד, (י) הם רשות-הנחיד: ה הגה ואם הם כלפי חוץ ואינם עובדים כלפי

באר היטב

(ה) ארבעה. צ"ע אי עבי מחיצות נמדדים עם החלל לד"ט, ט"ז, ע"ש. וכן סי"ט מש"ש בשם ה"ח. והנ"ד אה"כ כ"ן בפשיטות דעבי המחיצות

משנה ברורה

ארבע רשיות וכו'. אררים לזה הקדמה קצרה, והוא: הנה הוצאה מרשות לרשות הני מקלל שאר מלאכות שאסרה התורה לעשות ביום השבת, והוא ככל גופי-חונה שנקטרו למשה מסיני; והביאו תלמידינו על זה ראיה גם כן מקרא, דכתיב "ויצו משה ובעבירו קול בפנתה, איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויזלא העם מהביאי", אלמא דהבאה לכל אחד מרשותו, שהוא רשות-הנחיד, לרשותו של משה, שהיה רשות-הרבים מפני שהיו רבים מצויין שם, הוא בכלל מלאכה ורמב"ם ריש פ"ב]. והוא הדין דאסור להכניס מרשות-הרבים לרשות-הנחיד. ויש עוד רשות שלישית ששמו 'פרמלית', שהוא אינו בכלל רשות-הרבים וגם אינו רשות-הנחיד, שאין לו מחיצות כדין רשות-הנחיד, ובמבאר בסעיף יד, ומן התורה מותר להכניס ולהוציא ממנו לרשות-הנחיד ולרשות-הרבים, אבל תכמים אסוריהו כדי שלא נבוא לתתיר על-ידינו מרשות-הנחיד לרשות-הרבים, שאין הכל בקיאים בדיני מחיצות. ויש עוד רשות רביעי שנקרא 'מקום-פטור', וידולקמן בסוף הסימן, ומותר להכניס ולהוציא ממנו לכתחלה לרשות-הנחיד ולרשות-הרבים, ובמבאר הכל בסימן שמו:

א (א) נח מל. פרוש, "קרמל" כתוב בתורה, הינו שנמלל ביד, ואינו לח ולא יבש לגמרי, אלא כשפוללין אותו ביד הוא מתרפף לגמרי

(קרבן-עדה בשם הגהון בבבא ארבעה הירושלמי): ב (ב) המקנה מחיצות. סימן שסג יתבאר, כמה מחיצות צריך שיהא שם ועוד כמה פרטים בענין זה: (ג) ויש בו ארבעה טפחים וכו'. הנה מסעיף יט (ה) מוכח דבעינן שיהא בין המחיצות חלל ארבעה על ארבעה, פי עבי המחיצות אין מצטרפות לזה, וזהו דעת (ג) רב הפוסקים. (א) ויש מן הראשונים שכתבו, דגם עבי המחיצות מצטרף לשעור הגה. ובאלהי רבה הביא בשם הרשב"א (וכתאי אגנא אימא גס-בן מקלמות) (ד) לחלק בענין זה, דמחיצות עבותות שראוי להניח מלמעלה דף על גביהם ולהשתמש שם, מצטרף העבי עם החלל לשעור זה כיון שראוי להשתמש שם, ואם לאו אין מצטרף. (ה) ובאחרונים (ו) הינו חמשה טפחים ושלשה חמשי טפח על חמשה טפחים ושלשה חמשי טפח, ובעגול ס"ג: (ז) דשם השעם כמו שפרש רש"י בערוכין נ"א עמוד א דבור המתחיל 'הן ואלכסונו, ע"ש שם: (ח) אגרא. ומירי שהחלל שבתוך היה רחב ד' על ד' לבד המחיצות, דאם אינו רחב רק בצדו המחיצות יש פלגתא בין הפוסקים אם המחיצות מצטרפין להחלל לשונה רשות-הנחיד, וכמו שכתבנו במשנה ברורה אות ג: (ט) עלת-שבת ומאמר-מרדכי וש"א: (י) כן כתב הגר"א. והלפלא שהעיקר בעבודת-הקדש ויסים לבסוף דלא כהגון אברתם בענין למשה מעשרה, והלא בעבודת-הקדש מבאר בהרי"א אף למשה מעשרה כהגון אברתם, וכן הביא באלהי כמה קבא עבודת-הקדש, ומצאתי שכתב הקדשה זה גושמתי אדם; ואולי דמפרש מה שכתב הרשב"א בתחלה ידועברין כלפי פנים הינו כלפי פנים לבד, ואף שהוא חתך ודבלא סבי אחר-כך "אם הם כלפי חוץ ואינם עובדין וכו', דמשמע דברישא מירי שעובדים גם-כן כלפי פנים]. הכרח לפרש כן כמה שכתב הרשב"א לענין זיו היצוא מן הכהל דדוקא בשבועה עשרה, והוא דבר זה לקמן בסוף סימן שנג סעיף ג, ועין שם בהג"א שהביא מרשב"א זה מקור לשיטתו, עין שם:

שער הציור

(ה) מגן-אברתם. ואף דבט"ז סעיף-קטן ב דוחק עצמו להשוות דעת הרמב"ם עם התוספות והרא"ש, אשתמיט מנה פרוש המשניות להרמב"ם בריש שבת דמוכח בהדיא שם דהחלל בעצמו צריך שיהיה בו ד' על ד' (נחמד משה): (ב) רבנו חננאל וכן אלפס והרמב"ם והרשב"א והרמב"ן והרשב"א: (ג) רש"י והפאור והתוספות והרא"ש: (ד) ואפשר שגם לרש"י ויסעו סבידא להו הכי, אחר-כך מצאתי שאם האליה רבה מצדד לומר כן: (ה) אכן-העורר ותוספת-שבת וחקד-משה ופירי-מגדים: (ו) הינו חמשה טפחים ושלשה חמשי טפח על חמשה טפחים ושלשה חמשי טפח, ובעגול ס"ג: (ז) דשם השעם כמו שפרש רש"י בערוכין נ"א עמוד א דבור המתחיל 'הן ואלכסונו, ע"ש שם: (ח) אגרא. ומירי שהחלל שבתוך היה רחב ד' על ד' לבד המחיצות, דאם אינו רחב רק בצדו המחיצות יש פלגתא בין הפוסקים אם המחיצות מצטרפין להחלל לשונה רשות-הנחיד, וכמו שכתבנו במשנה ברורה אות ג: (ט) עלת-שבת ומאמר-מרדכי וש"א: (י) כן כתב הגר"א. והלפלא שהעיקר בעבודת-הקדש ויסים לבסוף דלא כהגון אברתם בענין למשה מעשרה, והלא בעבודת-הקדש מבאר בהרי"א אף למשה מעשרה כהגון אברתם, וכן הביא באלהי כמה קבא עבודת-הקדש, ומצאתי שכתב הקדשה זה גושמתי אדם; ואולי דמפרש מה שכתב הרשב"א בתחלה ידועברין כלפי פנים הינו כלפי פנים לבד, ואף שהוא חתך ודבלא סבי אחר-כך "אם הם כלפי חוץ ואינם עובדין וכו', דמשמע דברישא מירי שעובדים גם-כן כלפי פנים]. הכרח לפרש כן כמה שכתב הרשב"א לענין זיו היצוא מן הכהל דדוקא בשבועה עשרה, והוא דבר זה לקמן בסוף סימן שנג סעיף ג, ועין שם בהג"א שהביא מרשב"א זה מקור לשיטתו, עין שם:

מילואים

הלכות שפת סימן שמה

המשך מעמוד קצו

שְׁלֵמָה אֶת הַהֲלָל שֶׁתּוֹכֵן רְשׁוֹתֶיךָ חֵיד, קַל-יְחַמְרֵךְ שֶׁהֵם עֲצָמָי (10) יְהִי רְשׁוֹתֶיךָ חֵיד.

9) והטעם שאי אפשר להחשיב את המקום שעל גבי הכתלים לרשות היחיד משום שיכול להניח על גבי הכתלים דף רחב ולהשתמש שם (כדלעיל ס"ק ג), כתבו הפמ"ג (משב"ז ס"ק ג) והתוספת שבת (ס"ק ו) והאבן העזר (ס"ב), שלא נאמר כלל זה אלא במקום שהמחיצות קרובות וסמוכות זו לזו, ולא כשהן רחוקות זו מזו. וכן כתב החו"א (א"ח סי' סח ס"ק כג), ומקור דבריו מדברי התוס' (סוכה ד, ב ד"ה פחות וגיטין ט, ב ד"ה גידוד).

והטעם שאי אפשר להחשיב את המקום שעל גבי המחיצות לרשות היחיד מדין חורי רשות היחיד [דהיינו מקומות הסמוכים לרשות היחיד שבני רשות היחיד משתמשים בהם], פירשו התוס' (שבת צט, ב ד"ה ומקף) שאינו נוח לבני רשות היחיד להשתמש במקום שעל גבי הכותל, ואינו נחשב למקום המשמש אותם. אמנם בתל גבוה חמשה טפחים שעליו מחיצה חמשה טפחים, כתב החו"א (שם סי' צו ס"ק כא) שיתכן שנחשב לרשות היחיד על גבי הכותל גם מדין חורי רשות היחיד, משום שיתכן שמה שכתבו התוס' שאין נוח להשתמש שם הוא רק כשהכותל גבוה עשרה טפחים מרשות היחיד, אבל אם אינו גבוה עשרה הרי נוח להשתמש בו, ונחשב לחורי רשות היחיד.

10) וכן בתל שהוא גבוה חמשה טפחים ויש עליו מחיצה חמשה טפחים, כתב החו"א (שם סי' סח) שנחשב על גבי המחיצה רשות היחיד אף שאין בעובי המחיצה ארבעה טפחים, משום שגם באופן זה שייך לומר ק"י, שאם לאחרים - כלומר לפניו מן המחיצה על גבי התל, מועילה מחיצה זו להחשיב את המקום לרשות היחיד, לעצמו - דהיינו על גבי המחיצה עצמה - לא כל שכן.

ואפילו לדעת התוס' (הובא לעיל ס"ק ד) שסוברים שמקום אינו נעשה לרשות היחיד אלא אם כן הוא מובדל בגובהו עשרה טפחים מרשות הרבים (והק"ו מועיל רק לענין שאין צריך מקום רחב ארבעה טפחים על גבי הכותל), מימ במחיצה שעל התל שהמקום שעל גבי המחיצה מובדל עשרה טפחים מרשות הרבים, הריהו רשות היחיד משום הק"ו, ואין צריך שיהיה המקום גבוה עשרה טפחים מבפנים.

11) וכן כל מקום המקום שלש מחיצות שדינו מרשות היחיד מן התורה לרוב הפוסקים (ראה להלן ס"ק נה), כתב התוספת שבת (ס"ק ל) שעל גבי המחיצות נחשב לרשות היחיד מן התורה משום הק"ו.

כמחיצה העומדת בשיפוע, התחדש בדין תל שאין צורך במחיצה ישרה, אלא גם מחיצה באלכסון נחשבת למחיצה.

והחו"א (שם) ביאר לשיטתו, שרק אם למעלה יש קרקע ישרה שרחבה ד' על ד' טפחים או שטח בשיעור זה שהשיפוע שם הוא פחות תלול משיפוע של תל המתלקט, אז יש על מקום זה דין רשות היחיד, אבל אם השיפוע ממושיך להיות תלול שמתלקט י' טפחים באורך ד' אמות, הריהו נחשב ככותל זקוף, והזורק לשם דבר דינו כזורק חפץ ברשות הרבים ונדבק על גבי כותל גבוה עשרה טפחים כמקום פטור. אמנם, לפירוש השערי ציון שמחיצת התל היא המקום הישר שמאחורי השיפוע, אם כן למעלה מהמקום שהגביה התל י' טפחים נחשב המדרון לרשות היחיד, וכן הוא לפירוש הגר"ח.

ולענין המקום שבשיפוע התל קודם שהגיע לגובה י' טפחים, כתבו הביה"ל (לקמן סי' שנב ס"ב ד"ה בענין) והחו"א (שם), שאם התל עומד ברשות הרבים, לדעת הרמב"ן הריטיב"א הריהו רשות הרבים, ולדעת התוס' והרשב"א הריהו ככרמלית, אלא אם כן הוא מקום שדרך הרבים לכתף עליו [שמניחים עליו את משאם], שאז הוא רשות הרבים.

ומחיצה שנכפפה ועומדת בשיפוע, כתב החו"א (שם) שאם שיפועה מתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות דינה כמחיצה מדין תל המתלקט. אמנם במקום אחר (א"ח סי' סח ס"ק ע סוף ד"ה אחרי) כתב, שאף אם אין המחיצה מתלקטת י' מתוך ד', אם היא באופן שלא תיתכן בה דריסה שתבטל את זקיפת המדרון [כגון שהיא גדר העומדת באלכסון, שאין בראשה קרקע שיוכל להמשיך לילך שם] הריהו נחשבת למחיצה.

[שעה"צ ס"ק ז]

דָּשֶׁם הַטַּעַם כְּמֵו שְׁפָרֵשׁ רִשִׁי וְכו', עֵין פֶּסֶם 8.

8) שפירש שם, שדין זה ששיעור מקום לענין שבת הוא ד' אמות עם אלכסונו, נלמד ממגרישי הליים, ולמדנו משם שצריך שיהיה למקום פיאות (פינות), כלומר שיהיה המקום ד' אמות על ד' אמות, ולענין העברת ד' אמות ברשות הרבים לא שייך ליתן פיאות אלא על ידי שמוסיפים את שיעור האלכסון של ד' על ד' אמות, והיינו שאין אדם מתחייב עד שיעביר ד' אמות על ד' חומשי האמה, אבל לגבי שיעור המקום שחשב ברשות היחיד, די בדי' על ד' טפחים, ואין צריך להוסיף את שיעור האלכסון.

[משנ"ב ס"ק ח]

גַּם עַל עֵבֶרְךָ מִלְמַעְלָה וְהַטַּעַם 9, דְּכֵינן שֶׁהֵם עוֹשִׂין עַל-יְדֵי הַקֶּף

הלכות שפת סימן שמה

המשך מעמוד קצו

מרוכה, אומרים ש'אתו רבים ומבטלי מחיצה', וכנ"ל. אמנם מצינו עוד מגדולי האחרונים שנקטו כדבר פשוט שקיימא לן כרבנן שרבים אין מבטלים מחיצה [כשיש שם ד' מחיצות]: בשו"ת חת"ס (סי' פט) כתב 'זה קי"ל כרבנן'. בשו"ע הרב (כאן ק"ו ס"ק ב) כתב 'לרבנן דק"ל כותיהו'. ובשער ציון (סי' ד) כתב 'זאנן קי"ל כרבנן'.

[וראה במשכנות יעקב שהובא בביה"ל לקמן (סי' שס"ב ד"ה ואחר) שכתב, שגם לשיטת שאין הילוך הרבים מבטל עומד מרוכה, מימ אם יש פירצה של עשר אמות, מן התורה לא מתעיל העומד מרוכה וצריכים להיתר של צורת הפתח, כיון שצורת הפתח מחזירה את כוחו של העומד מרוכה, אמנם יתכן שיש אופנים שאין צורת הפתח מחזירה את דין עומד מרוכה, ואז הרבים יבטלו את כוח המחיצה, עיין שם].

ולמעשה, לענין עשיית עירובין בערים הגדולות שיש בהם ששים רבוא בומנינו, ראה בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"א סי' קלח-קמ) שהאר"ך להוכיח שאי אפשר לעשות בהם עירוב, ובמקום אחר (שם ח"ה סי' כח-כט) דחה באריכות את כל דברי האומרים שאפשר להקל ולעשות בהם עירוב, והכריע שאין לעשות עירוב אפילו בחלק מהעיר.

אם הם רחבים ט"ז אמה וששים ריבוא בוקעים בהם מ"מ אינם רשות הרבים, משום שרחוב ב' הוא רשות היחיד גמורה מן התורה, כיון שיש לו ג' מחיצות של עומד מרוכה. ואף שרבים בוקעים בו [עוברים דרך פרצותיו] ברחובות א' וג', הרי קיימא לן שאין הרבים מבטלים את המחיצה. ואחר שרחוב ב' הוא רשות היחיד, אם כן גם רחוב א' וג' נעשים רשות היחיד, שהרי יש להם ג' מחיצות, כיון שבצד שהם פתוחים לרחוב ב' הריהם כגדורים במחיצה, משום שרחוב ב' שהוא רשות היחיד גדר אותם.

והוסיף עוד (שם ס"ק ז): 'ויצא לנו מזה, דבזמן הזה כל השווקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רשות היחיד גמורה מן התורה, דכולן תמצא בהן אחת מוקפת מג' מחיצות והיא רשות היחיד, וכל הרחובות הפתוחות לה הם רשות היחיד, וכן הלאה הפתוחות להן נעשין רשות היחיד, וכיון שכן ניתרת בצורת הפתח. ובמשנ"ב סי' שמה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס' ריבוא בוקעין, ולהאמור היתר מחזור ומרווח לכרכים שלנו'.

ומה שהמשנ"ב אינו סובר היתר זה, הוא משום שפסק כרבי יהודה שהילוך הרבים מבטל את המחיצה, ולכן אף שיש ג' מחיצות של עומד